

รูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก*
*THE COMMUNITY BASED MODEL FOR SMALL SIZE
SCHOOL ADMINISTRATION*

พิทยุตม์ กงกุล**

ดร.สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :PAR) ด้วยวงจรปฏิบัติการของเคมมิสและแม็คแทกการ์ท (Keemmis&McTaggart,1998) สนามที่ผู้วิจัยศึกษา ได้แก่ การศึกษานำร่องที่โรงเรียนบ้านทุ่งบอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษารัตนบุรี เขต 2 และเก็บรวบรวมข้อมูลจริงที่โรงเรียนวัดตันตติกราม มิตรภาพที่ 109 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการใช้แบบสอบถาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คณะครูและผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มประชาชน และกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสังเคราะห์รูปแบบเชิงองค์ประกอบ และตรวจสอบความตรงของรูปแบบโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ด้วยข้อมูลจากแบบสอบถามที่ส่งให้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 486 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนและ 4)การมีส่วนร่วมการสร้างความสัมพันธ์ชุมชน 2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในระดับดี คือ(1) นักเรียนสามารถเข้าศึกษาต่อโรงเรียนที่มีการแข่งขันในอัตราสูงได้ (2) การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวกสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (3) การปรับเปลี่ยนและการพัฒนาโรงเรียน ชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นสภาพแวดล้อมโรงเรียนสวยงาม (4) การแก้ปัญหาภายในโรงเรียน มีระบบ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วม และความเป็นประชาธิปไตย

คำสำคัญ : รูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐาน/การบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก/ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม/

*คุณวุฒิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The purposes of this research were to create the community based model for small size school administration and to evaluate the effectiveness of the community based model for small size school administration. The research methodology was the participation action research (PAR) based on the action research theory of Kemmis & McTaggart (1998). The author investigated Bantungbon School, Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 2 as a pilot school and Wattantikaram School, Narathiwat Primary Educational Service Area Office 3 as a study school. Data were collected by in-depth interview, group discussion, document analysis, participative observation, and questionnaire. Data was analyzed by a content analysis technique. The samples were 486 representatives from educational institution administrators, teachers and chairpersons of the Basic Education Institution Committees.

The findings revealed that:

1. The community based model for small size school administration was composed of 4 factors: (1) the participation with the local administration organization ,(2) the participation with the committee for the basic education, (3) the participation with the parents , and (4) the participation for creating relationship with communities.

2. The effectiveness of the model for small size school administration was at the good level which were: (1) students are able to enter high competitive schools (2) development of student's positive attitude consistent to student's desirable characteristics (3) school renovation and development; community collaboration in school environment improvements activities and (4) internal problem solving; staff teamwork, participation and democracy.

Keywords : Community based model, effectiveness community based model, Small Size School , Participatory Action Research

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบศึกษาไทยกำลังประสบปัญหาท้าทายสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีโรงเรียน ขนาดเล็กจำนวนมาก และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากประชากรในวัยเรียน มีจำนวนลดลง และความนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานไปเรียนในเมือง ปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนมากถึง 14,397 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 45.82 ของโรงเรียนทั้งหมด การมีโรงเรียน ขนาดเล็กจำนวนมากดังกล่าว ทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพได้เพียงพอ กล่าวคือ เกิดการ

ใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า มีข้อจำกัดด้านการใช้ครูหรือไม่สามารถจัดครูได้ครบชั้น และขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาจึงลดลงอย่างต่อเนื่อง

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ส่วนที่ 8 ซึ่งกล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพในการจัดการศึกษา มาตรา 49 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยาก

ลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550, หน้า 19-20) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 ที่บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา 8(2) ว่าการจัดการศึกษาให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมาตรา 9(6) กำหนดให้การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น อีกทั้งการจัดการศึกษา มาตรา 24(6) ให้โรงเรียนและชุมชนจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พัฒนาระหว่างชุมชน มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับ

ส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ และมาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวน 31,248 โรงเรียนในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คนลงมาจำนวน 14,397 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 45.82 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กในสภาพการณ์ขาดแคลนทรัพยากร การบริหารแทบทุกด้านส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อันเป็นผลผลิตที่สำคัญที่สุด กล่าวคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้วยังมีองค์ประกอบอีกหลายด้านที่แสดงให้เห็นถึงระดับประสิทธิผลของโรงเรียน (Hoy & Miskel, 1982) จากรายงานประเมินผลการใช้หลักสูตรพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่จะมีการจัดกิจกรรมทางการศึกษามากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ชัดเจน ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกคนพึงปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยมุ่งถึงประสิทธิผลโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมเป็นคนเก่งและเรียนรู้อย่างมีความสุข ส่วนประสิทธิผลของโรงเรียนอันเกิดจากประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้เป็นการบริหารโรงเรียน แบบมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย ได้แก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ กระบวนการบริหารมีส่วนร่วมสำคัญยิ่งในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การจัดการศึกษาในโรงเรียนให้พัฒนาขึ้นในทุก ๆ ด้าน ประสิทธิภาพโรงเรียนจึงเกิดขึ้นได้จากการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งผลจากการบริหารจัดการที่นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนได้รับความสำเร็จ

สำหรับบริบทที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ การใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยวงจรปฏิบัติการของ เคมมิส และแม็กแทกการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1998) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน (Planning) การนำไปปฏิบัติ (Action) การสังเกตติดตามประเมินผล (Observation) และสะท้อนเพื่อวางแผนในรอบต่อไป ผู้วิจัยนำกระบวนการวิจัยดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วงจรปฏิบัติการของเคมมิสและแม็กแทกการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1988) มาใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในส่วนของปฏิบัติการนั้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การนำไปปฏิบัติ (Action) 3) การสังเกตติดตามประเมินผล (Observation) 4) การสะท้อนกลับ (Reflection) ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic Process) ของเกลียวปฏิสัมพันธ์ ที่มีกระบวนการย้อนกลับ และนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไปจากผลสะท้อนของสิ่งที่เป็นปัญหา

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติตามแผนที่กำหนด โดยแต่ละรอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยประเมินความคิดเห็นจากทีมวิจัย (Researcher Team) จากการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) ดังนี้

1. ระยะเตรียมการวิจัย

1.1 การศึกษานำร่อง ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนบ้านทุ่งบอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 ตั้งอยู่ในเขตตำบลปลิว อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เพื่อทำความเข้าใจกับกระบวนการ วิธีการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยตามที่ศึกษามีลักษณะคล้ายกับพื้นที่เก็บข้อมูลจริง คือ เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 และใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน

1.2 การเลือกพื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การเลือกพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนวัดตันติการาม มิตรภาพที่ 109 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3 ตั้งอยู่ในตำบลตันหยงลิมอ อำเภอรณะะ จังหวัดนราธิวาส สาเหตุที่เลือกโรงเรียนนี้เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 เป็นโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาและเป็นโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน

1.3 การเตรียมทีมวิจัย ผู้วิจัยได้จัดเตรียมทีมวิจัย ประกอบด้วย นักวิจัยภายนอกและนักวิจัยภายใน ซึ่งทีมวิจัยมีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์

ข้อมูล วางแผนการดำเนินงานโดยนักวิจัยภายนอก ได้แก่ ตัวผู้วิจัย นักวิจัยภายใน เป็นบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยโดยเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 10 คน

1.4 การเลือกกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง จากกลุ่มคนที่มีส่วนได้เสียในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อส่งผลให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างเหมาะสม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้มา จำนวน 20 คน ประกอบด้วย คณะครู 4 คน 2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 คน กลุ่มประชาชน 4 คน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน

1.5 การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์การวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยเตรียมบุคคล เครื่องมือ และอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีช่วยในการเก็บข้อมูลได้แก่ ผู้ช่วยผู้วิจัย เครื่องบันทึกเทป เครื่องถ่ายภาพนิ่ง และอุปกรณ์อื่นๆที่ใช้ในการวิจัย

2. การศึกษาปัญหาและความต้องการ

2.1 การศึกษาเอกสาร (Document Study) ผู้วิจัยจำแนกเอกสารที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) เอกสารเกี่ยวกับสภาพภายนอกโรงเรียน 2) เอกสารที่แสดงถึงสภาพภายในของโรงเรียน เช่น แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการราชการประจำปี 3) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครอง ครู เช่น บันทึกการประชุมต่างๆ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.2 การวิเคราะห์สถานการณ์วิจัย (Situational Analysis)

ผู้วิจัยร่วมกับทีมวิจัยภายในและผู้ให้ข้อมูลหลัก ทำการวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนบ้านทุ่งบอน ซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัยเพื่อการได้ข้อมูลพื้นฐาน (Based Line Data) ก่อนที่จะทำการวิจัย ข้อมูลที่ต้องการประกอบด้วย สภาพปัจจุบันของโรงเรียน จุดอ่อนและจุดแข็ง มุมมอง

ของคนที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณภาพนักเรียน รวมทั้งปัญหาต่างๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การปรับปรุง

3. ระยะเวลาจัดทำแผน (Planning Phase)

หลังจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Based Line Data) ของโรงเรียนแล้วรวมทั้งศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องแล้วผู้วิจัยทำการสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจนได้ข้อสรุปจากนั้นทีมวิจัยที่ประกอบด้วย ตัวผู้วิจัย คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) โดยการประชุมระดมพลังสมอง (Brain Storming)

4. ระยะเวลาการนำไปปฏิบัติ (Implementation Phase)

หลังจากทีมวิจัย จัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) เสร็จเรียบร้อยทุกโครงการแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมที่ได้รับการมอบหมายปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ส่วนผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนงาน ด้วยวิธีการสังเกตการสัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลการมีส่วนร่วมของทีมวิจัยภายในรวมทั้งการที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมในบางช่วงของแผนที่วางไว้ พร้อมการติดตามผลการปฏิบัติงานที่จะนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการ รอบต่อไปอย่างต่อเนื่องจนกว่าการดำเนินการวิจัยครั้งนี้จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์

5. ระยะเวลาการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring & Evaluation Phase) การติดตามและประเมินผลโครงการเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของทีมวิจัยภายในวิธีการติดตามผลประเมินผลดังนี้

5.1 การติดตามผลการปฏิบัติงาน (Monitoring Phase) เพื่อดูผลการดำเนินงานตลอดจนความก้าวหน้าของกิจกรรมหรือโครงการมี 2 ลักษณะ คือ

1) ติดตามผลการดำเนินงานของนักวิจัยภายในทศวรรษเพื่อตรวจสอบว่า มีกิจกรรมใดบ้างที่ดำเนินการแล้ว กิจกรรมใดบ้างที่ยังไม่ได้ดำเนินการ มีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง

2) ร่วมกันวางแผนในการดำเนินการในรอบต่อไป โดยทีมวิจัยนำผลการดำเนินงานในแต่ละรอบมาสู่กระบวนการตามวงจรพัฒนา

5.2 การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation phase) เป็นการประเมินผลของโครงการและกิจกรรมในภาพรวมเมื่อการวิจัยครบ 3 รอบแล้ว โดยการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงตามประเด็นต่างๆที่กำหนดเพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในตัวชี้วัด และข้อมูลพื้นฐาน

6. การตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาสร้างข้อสรุปและเป็นการสร้างรูปแบบจำลองในการพัฒนารูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

7. การตรวจสอบความตรงของรูปแบบโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ ทฤษฎี แนวคิดวิธีการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน โดยการสังเคราะห์ผลการศึกษจากขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามที่ยกร่างเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างได้ค่า IOC ระหว่าง 0.90-0.96 ดังนี้ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียน

ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ได้ค่าความสอดคล้องแต่ละข้อความอยู่ระหว่าง 0.90 ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ได้ค่าความสอดคล้องแต่ละข้อความอยู่ระหว่าง 0.96 ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ได้ค่าความสอดคล้องแต่ละข้อความอยู่ระหว่าง 0.93 และด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ได้ค่าความสอดคล้องแต่ละข้อความอยู่ระหว่าง 0.92 ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างจริงที่จะศึกษา แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถาม ปรับปรุงแก้ไขก่อนจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลในสนามจริง

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บข้อมูลในสนามจริง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน รวมจำนวน 486 คน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่ารูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบคือ รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รูปแบบการมีส่วนร่วมกับองค์กรส่วนท้องถิ่น รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน และรูปแบบการมีส่วนร่วมการสร้างความสัมพันธ์ชุมชน โดยแต่ละองค์ประกอบมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) การพิจารณา อนุมัติ แผนปฏิบัติการของโรงเรียน 2) สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน และ 3) บริหารงานบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด

2. การมีส่วนร่วมกับองค์กรส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) สมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล/

เทศบาลมีบทบาทในการเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน 2)สนับสนุนงบประมาณในการจัดการเรียน
การสอน อาคาร บริเวณสภาพแวดล้อม และการพัฒนา
ครู 3)องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลมีส่วนสนับสนุน
การแก้ปัญหาภายในโรงเรียน

3. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน
ประกอบด้วย 1)สนับสนุนการเรียนการสอนและคุณธรรม
จริยธรรมของนักเรียน 2)ให้ความร่วมมือทั้งกำลังแรงงาน
ทุนทรัพย์ในการพัฒนาโรงเรียน 3)เป็นประชาสัมพันธ์ของ
โรงเรียน และ 4)เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน

4. การมีส่วนร่วมการสร้างความสัมพันธ์ชุมชน
ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียนสาน
ความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน 2) ประชาสัมพันธ์กิจกรรม
ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ 3) ทำโครงการร่วมระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชน และ 4) โรงเรียนร่วมกิจกรรมชุมชนตาม
เทศกาลและโอกาสต่างๆ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาอภิปราย
ผลดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถาน
ศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วม
ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์
ประกอบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และเอื้อต่อ
การจัดการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ
ประกอบด้วย การพิจารณา อนุมัติแผนปฏิบัติการ
ของโรงเรียน สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆของ
โรงเรียน และบริหารงานบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัยของประเมิน ทองพร้อม(2553)ได้
ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราด
พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราด
ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ
จิราพร ธรรมเจริญ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการมี
ส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและ
ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมของสถาน
ศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี
เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียน
ลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การมีส่วนร่วมด้านการรับผล
ประโยชน์ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วม
ด้านการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมด้านการประเมิน
ผล ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อาร์คาโร
(Arcaro, 1995, p. 7) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงสถาน
ศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องเริ่มต้น
จากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้ง
นักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการ
เขตพื้นที่การศึกษาและสมาชิกชุมชน โดยสำนักงานเขต
เขตพื้นที่การศึกษาต้องเริ่มต้นกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ
ให้ชัดเจนและสนับสนุนให้สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์
พันธกิจให้ชัดเจนด้วย โดยวิสัยทัศน์ พันธกิจนั้นต้อง
เน้นไปที่ความต้องการของลูกค้ำเป็นสำคัญในการบริหาร
จัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องใช้การ
บริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ (TQM : Total Quality
Management) เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาแห่ง
คุณภาพทั้งระบบ

2. การมีส่วนร่วมกับองค์กรส่วนท้องถิ่น
พบว่า สถานศึกษามีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม
จากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา พร้อมทั้งจะเข้ามา
ช่วยเหลือในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลมีบทบาทใน
การเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุน
งบประมาณในการจัดการเรียนการสอน อาคาร บริเวณ
สภาพแวดล้อม และการพัฒนาครู ตลอดจนองค์กร
บริหารส่วนตำบล/เทศบาลมีส่วนสนับสนุนการแก้ปัญหา
ภายในโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมูทิตา

แพทย์ประทุม (2549, หน้า 127-128) ที่ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมมี 6 ประการคือ 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด มีแนวปฏิบัติคือ การร่วมคิดค้น การวิเคราะห์ปัญหา และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน มีแนวปฏิบัติคือ การกำหนดความสำคัญ การกำหนดเป้าหมาย การตัดสินใจ และสร้างผู้นำรุ่นใหม่ 3) การมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ มีแนวปฏิบัติคือ การปฏิบัติกิจกรรม การส่งเสริมการช่วยเหลือให้การปฏิบัติกิจกรรมสำเร็จตามแผน 4) การมีส่วนร่วมในการลงทุน มีแนวปฏิบัติคือ งบประมาณ ทุนทางปัญญา และทุนจากแรงงาน 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลและตรวจสอบมีแนวปฏิบัติคือ การตรวจสอบผลการดำเนินงาน สอบถามความคิดเห็นและ 6) การร่วมรับผลประโยชน์ มีแนวปฏิบัติคือ ผลประโยชน์ทางตรง และผลประโยชน์ทางอ้อมและสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินฉฉว วัตร ปะโคทัง (2549, หน้า 113) ซึ่งได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น พบว่า การร่วมติดตามประเมินผล (Monitoring Participation) คือการร่วมติดตามผลงานที่ทำและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมคิดปรับปรุงให้งานดีขึ้นนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารุง จันทวานิช และคณะ, 2550) ได้วิจัย โรงเรียนสมบูรณ์แบบ พบว่า สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนดี มีส่วนร่วม บรรยากาศดี สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาอย่างดีมีคุณภาพ ซึ่งมีปัจจัยหลักความสำเร็จ 3 ปัจจัย คือ ที่ตั้งเหมาะสม ชุมชนร่วมมือและมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหลากหลายและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียานุช ศุขบุญมาก (2552) ได้ศึกษาสภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตอำเภอสัตหีบในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากมาก

ไปน้อย คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารทั่วไป ด้านบริหารงบประมาณ และด้านบริหารงานบุคคล และยังสอดคล้องกับสรุปผลของ เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1991, pp. 88-89) พบว่า โรงเรียน ที่มีคุณภาพนั้นควรมีลักษณะ ดังนี้ ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ส่งเสริมสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และโรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการจัดการศึกษา

3. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน พบว่า สถานศึกษาสร้างความเข้มแข็งของโรงเรียน โดยใช้ยุทธศาสตร์ประกอบด้วย สนับสนุนการเรียนการสอน และคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ให้ความร่วมมือทั้งกำลังแรงงาน ทุนทรัพย์ในการพัฒนาโรงเรียน เป็นประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน และเป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินฉฉว วัตร ปะโคทัง (2549, หน้า 113) ซึ่งได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น พบว่า การรับผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefits Participation) เป็นการร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมซึ่งกันและกันโดยผลงานที่เกิดจากการร่วมคิด ร่วมทำ ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีแบบสมานฉันท์ และมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันนอกจากนี้ สุวิมล ว่องวานิชและคณะ (2552, หน้า 2-33) ได้ศึกษาว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนทำให้เกิดผลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและทำให้เกิดผลทางบวกต่อโรงเรียนและครอบครัว เช่น โรงเรียนที่ให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมมีบรรยากาศในโรงเรียนที่ดีกว่าและมีการเปิดกว้างทางวัฒนธรรมมากกว่าโรงเรียนที่มีครอบครัวและชุมชนไม่มีส่วนร่วมและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิดา วิเศษมิตน์นัท (2549) วิจัยและพัฒนาการนเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้รูปแบบ DOS-SBM พบว่า ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดีมาก นอกจากนี้ ผู้ปกครองและชุมชนของโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 3 กลุ่ม ได้

ยืนยันผลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เห็นด้วยกับผลการประเมินในทุกมาตรฐานจากการนิเทศการศึกษาโดยใช้รูปแบบ DOS-SBM นี้ โรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 3 กลุ่มได้สร้างรูปแบบนวัตกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ นวัตกรรมด้านการบริหารนวัตกรรมด้านส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมด้านเครือข่ายการมีส่วนร่วม นวัตกรรมด้านคุณธรรมนำความรู้ และนวัตกรรมด้านการแก้ปัญหาในชั้นเรียนตามสภาพจริง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puyear (2008) ได้วิจัยเรื่อง Montana's Great Success: Small and Rural School ศึกษาคุณค่าของโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในชนบทในรัฐมอนทานา สหรัฐอเมริกา พบว่า 1) โรงเรียนขนาดเล็กดีกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ในเกือบทุกด้าน โดยภาพรวมมีความเท่าเทียมกันกับโรงเรียนขนาดใหญ่ 2) นักเรียนมีโอกาสออกกลางคันน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ 3) มีทัศนคติในเชิงบวกเรื่องการดำรงอยู่และมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยกว่า 4) ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาก 5) ผลต่อเนื่องกิจกรรมนอกหลักสูตรนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ 6) อัตราการมาเรียนสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ 7) ความปลอดภัยเรื่องการดื่มสุรา ยาเสพติดมีน้อยมาก 8) มีผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบได้คะแนนสูงทุกวิชา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกลด์ (Gold,2000,p.295) ที่ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครองและนักการศึกษาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษา พบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออก เขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

4. การมีส่วนร่วมการสร้างความสัมพันธ์ชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา พบว่าการสร้างความสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วมประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียนสานความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ ทำโครงการร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนร่วมกิจกรรมชุมชนตามเทศกาลและโอกาสต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราตรี พูลพัฒน์ (2553) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับสรุปผลของ เซอร์จิโอวานนี(Sergiovanni, 1991,pp.88-89) พบว่าโรงเรียนที่มีคุณภาพนั้นควรมีลักษณะ ดังนี้ ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ส่งเสริมสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และโรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการจัดการศึกษาและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hylden (2004) ได้ทำการศึกษากรณีศึกษาในภาพรวมทั้งประเทศและมลรัฐนอร์ทดาโกต้า สหรัฐอเมริกา โดยมีพื้นฐานคิดว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ประสบผลสำเร็จได้ยากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดของโรงเรียนเป็นองค์ประกอบชี้วัดความสำเร็จทางวิชาการ โดยสรุปได้ว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีลักษณะ ดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนดีกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ 2) ส่งเสริมความรู้ของนักเรียนได้มากกว่า 3) มีความปลอดภัยมากกว่า 4) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมมากกว่า 5) การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 6) การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 7) การจัดหลักสูตร

เป็นแบบบูรณาการ 8) การจัดการเรียนการสอนได้ตามความสนใจของนักเรียน 9) จัดสภาพแวดล้อมได้ดีกว่าเพื่อการเรียนการสอน 10) มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ 11) มีความสัมพันธ์กับชุมชนสูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมาก แต่ยังคงขาดในส่วนของภาคเอกชน รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการควรวางระบบกลไก หามาตรการในการสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดสิทธิประโยชน์ให้อย่างชัดเจน เช่น การลดภาษี การเชิดชูเกียรติ

1.2 ระเบียบกฎหมายที่กำหนดสัดส่วนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าสัดส่วนของคณะกรรมการที่มาจากชุมชนโดยตรง และภาคเอกชนยังไม่ครอบคลุม ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ควรเสนอให้มีการทบทวนและปรับปรุงกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง

1.3 ควรมีกองทุนการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และโครงสร้างของคณะกรรมการกองทุนควรประกอบด้วยตัวแทนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการระดมการมีส่วนร่วมจากชุมชน มีการจัดทำ

เป็นกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน

2.2 ควรส่งเสริมให้แต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีกลุ่มประสานงานและเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแก่ชุมชนและโรงเรียนในการขยายบทบาทการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมที่มีมาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน บุคคล เทคโนโลยีให้กับชุมชนหรือเครือข่ายที่มีความพร้อม

2.3 ควรระดมทรัพยากรจากชุมชนปัจจุบันเป็นด้านแรงงาน ในอนาคตควรหารูปแบบใหม่ๆ เช่น การใช้ระบบคู่มือ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในประเด็นปัญหาวิจัยที่ว่าทำอย่างไรชุมชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก

3.2 ควรศึกษากระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความตระหนัก และทักษะในการสานสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

3.3 ควรศึกษาถึงความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนขนาดเล็ก ว่าทำอย่างไรการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาโรงเรียนอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- จิณฉัตร ปะโคทัง. (2549). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น. คุุณวินิพนธ์การศึกษาคุุณวินิพนธ์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จินพร เพ็ชรฉกรรจ์. (2554). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการบริหารโรงเรียนระยองวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จิราพร ธรรมเจริญ. (2553). รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุบลราชธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ชนิดา วิสะมิตนันท์. (2549). การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้รูปแบบ DOS-SBM. สงขลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา.
- ประเมิน ทองพร้อม. (2553). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษตราด. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ปรียานุช สุขบุญมาก. (2552). สภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตอำเภอสัตหีบในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มุกิตา แพทย์ประทุม. (2549). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม. คุุณวินิพนธ์การศึกษาคุุณวินิพนธ์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ราตรี พูลพัฒน์. (2553). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549 ก). วั้ดกรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- _____. (2549 ข). แผนพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- สุวิมล ว่องวานิช. (2552). รายงานการวิจัยการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนภายหลังการประเมินภายนอกรอบแรก. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- Arcaro, J. S. (1995). *Quality in education: An implementation handbook*. New York: St. Lucie Press
- Glod, S. E. (2000). Community organization at a neighborhood high school: Premiums and dilemmas in bulking partnership and collaborations. Pro Quest Digital Dissertation.
- Hoy, K. W., & Miskel, C. G. (1982). *Educational administration : Theory- research-practice (2nd ed.)*. New York: Random House.
- Hylden, J. (2004). *What 's So Big About Small School? The Case for Small School: Nationwide and in North Dakota, Fall 2004 Seminar*. USA.: Harvard University.
- Kemmis, S., & Wilkinson, M. (1998). Participatory action research and study of practice. In B. Atweh, S. Kemmis, & P. Weeks (Eds.), *Action research in practice :Partnerships For Social justice in education* (pp. 21-36). London and New York: Routledge.
- Puyear, D. (2008). *Montana 's Great Success : Small and Rural School*. Retrieved from <http://mrea.mt.org.resources/document/MREA-Reeseearch Synthesis>.